

Νέα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ευρώπη

Οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, που είχαν ως επακόλουθο την εκθρόνιση των αυταρχικών καθεστώτων της Τυνησίας και της Αιγύπτου, συνεχίζονται και σε άλλες αραβικές χώρες όπως η Λιβύη, η Συρία, η Υεμένη, κτλ. Τα μέχρι στιγμής γεγονότα κατέδειξαν ότι η επιβίωση των εν λόγω καθεστώτων, που βασίζεται μόνο σε θεσμούς όπως η αστυνομία, οι δυνάμεις ασφάλειας και οι ένοπλες δυνάμεις, απειλείται από νέες πιθανές λαϊκές εξεγέρσεις. Στην Τυνησία και την Αίγυπτο, η κατάσταση δεν έχει εξομαλυνθεί πλήρως, αλλά υπάρχουν ενδείξεις για πιθανή επιδείνωση της κατάστασης ασφάλειας. Όλα αυτά δημιουργούν προϋποθέσεις (δυνάμεις ώθησης), που επεμβαίνουν στη βούληση των πολιτών και τους ωθούν να μεταναστεύσουν προς άλλες ασφαλείς περιοχές, οι οποίες θα τους «εξασφαλίζουν» επιβίωση και εργασία. Είναι προφανές ότι αυτές οι «ιδανικές» για τους Άραβες μετανάστες περιοχές, που ικανοποιούν τις ανάγκες για επιβίωση και καλύτερο βιοτικό επίπεδο, δεν είναι άλλες από τις ευρωπαϊκές χώρες.

Σύμφωνα με τις ιταλικές αρχές, από την έναρξη της «επανάστασης του γιασεμιού» μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου του 2011, περισσότεροι από 6.300 Βορειο-Αφρικανοί, κυρίως Τυνησιοί, έφθασαν στις ακτές της ιταλικής νήσου Lampedusa, γεγονός που ανάγκασε την Ιταλία να ζητήσει τη βοήθεια της ΕΕ, προκειμένου να αντιμετωπίσει το συνεχώς αυξανόμενο μεταναστευτικό ρεύμα από τις κεντρικές περιοχές της βόρειας Αφρικής. Το μικρό ιταλικό νησί Lampedusa έχει καταστεί ενδιάμεσος προορισμός των Βορειο-Αφρικανών μεταναστών και προσφύγων, που αποφασίζουν να φτάσουν στην Ευρώπη. Μέχρι τα τέλη Μαρτίου, ο αριθμός των μεταναστών στο ιταλικό νησί ανήλθε στις 20.000, καθώς, εκτός από τους Τυνησιους, άρχισαν να καταφθάνουν και πρόσφυγες από τη Λιβύη. Στις 24 Φεβρουαρίου, μπροστά στο ενδεχόμενο ενός τεράστιου μεταναστευτικού κύματος από τη Βόρεια Αφρική, η Ιταλία, η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ισπανία, η Μάλτα και η Κύπρος, σε έκτακτη υπουργική συνάντηση, ζήτησαν τη δημιουργία ενός ταμείου αλληλεγγύης για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την άφιξη των μεταναστών.

Τυνησία

Στη βιομηχανία του τυνησιακού τουρισμού, που συνιστά το δεύτερο μεγαλύτερο τομέα απασχόλησης μετά τη γεωργία, εργάζονται περίπου 400.000 Τυνησιοί (ή το 13% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας). Κατά τη διάρκεια της λαϊκής εξέγερσης τον Ιανουάριο του 2011, διεξήχθησαν επιχειρήσεις εκκένωσης χιλιάδων τουριστών, με αποτέλεσμα να μειωθούν τα έσοδα από τον τουρισμό κατά περίπου 40%. Η πτώση της τουριστικής κίνησης επηρέασε περισσότερο τους νέους Τυνησιους των νότιων περιοχών της χώρας, οι οποίοι, βλέποντας τα εισοδήματά τους να συρρικνώνονται, αποφάσισαν να μεταναστεύσουν στην Ευρώπη (κυρίως μέσω της νήσου Lampedusa). Έκτοτε, η νέα προσωρινή κυβέρνηση προσπαθεί να αποκαταστήσει την εικόνα του «φθηνού και ασφαλούς ταξιδιωτικού προορισμού», που είχε η χώρα πριν τα γεγονότα του Ιανουαρίου. Όμως, η προσπάθεια αυτή απαιτεί χρόνο και οι άνεργοι Τυνησιοί νέοι αποφασίζουν για οικονομικούς πλέον λόγους να κατευθυνθούν στον «ιδανικό προορισμό» που συνιστά για αυτούς η γηραιά Ήπειρος. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να τονισθεί ότι η πολιτική κατάσταση στην Τυνησία

παραμένει ασταθής. Η χώρα διέρχεται διά μέσου μιας μεταβατικής περιόδου, η οποία, στην καλύτερη περίπτωση, θα διαρκέσει μέχρι τις 24 Ιουλίου του 2011, αφού τότε θα διεξαχθούν οι προγραμματισμένες εκλογές για την ανάδειξη μιας εθνικής επιτροπής, που θα αναλάβει τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, πριν από τη διεξαγωγή των βουλευτικών και προεδρικών εκλογών. Στον τομέα της κατάστασης ασφάλειας είναι πιθανόν να παρατηρηθεί περαιτέρω επιδείνωση, καθώς, το πρώτο τρίμηνο του 2011, υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις για αύξηση της βίας, της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας. Τουλάχιστον τις πρώτες εβδομάδες μετά την εκθρόνιση του Ben Ali, είχαν αναφερθεί περιστατικά λεηλασιών, βανδαλισμών και σύσταση ένοπλων συμμοριών. Επίσης, εκφράστηκαν φόβοι από τους νέους κυβερνητικούς αξιωματούχους για πιθανές επιθέσεις εναντίον τους, από μέλη των δυνάμεων ασφάλειας και της αστυνομίας, που παρέμειναν πιστά στον πρώην καθεστώς (μια τέτοια επίθεση σημειώθηκε, στις 1 Φεβρουαρίου, κατά του υπουργείου Εσωτερικών, γεγονός που προκάλεσε την απομάκρυνση της ηγεσίας της tunησιακής αστυνομίας, τη διατήρηση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης και την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων για την τήρηση της τάξης). Η κατάσταση εσωτερικής ασφάλειας επιδεινώθηκε και από περιστατικά θρησκευτικής βίας, τα οποία δεν είναι απίθανο να επαναληφθούν. Συγκεκριμένα, στις 18 Φεβρουαρίου, δολοφονήθηκε ένας Πολωνός ιερέας και παρενοχλήθηκε η μικρή εβραϊκή κοινότητα.

Λιβύη

Στη χώρα της Μαζοκρατίας (Jamahiriya), συνεχίζονται ακόμη οι συγκρούσεις μεταξύ των δυνάμεων του κανταφικού καθεστώτος και των αντικαθεστωτικών της Βεγγάζης. Ταυτόχρονα, διεξάγονται και αεροπορικές επιδρομές από τις ΝΑΤΟϊκές δυνάμεις εναντίον των λυβικών ενόπλων δυνάμεων και κατά του ίδιου του Λίβου μονάρχη.

Ήδη, αρκετές δεκάδες χιλιάδες ξένων οικονομικών μεταναστών, που εργάζονταν στη Λιβύη, εγκατέλειψαν τη χώρα και κατευθύνθηκαν κυρίως προς την Τυνησία (περίπου 100.000 μόνο στις αρχές Μαρτίου 2011) και την Αίγυπτο. Στα tunησιο-λιβυκά σύνορα, η κατάσταση χαρακτηρίζεται δραματική, καθώς οι συνθήκες διαβίωσης των εγκαταλελειμμένων ξένων εργατών (κυρίως από το Μπαγκλαντές και τις χώρες της Υπο-Σαχάριας Αφρικής), που έχουν συγκεντρωθεί εκεί σε πρόχειρα καταλύματα, είναι τουλάχιστον ακατάλληλες. Επίσης, από τις αρχές της λιβυκής επανάστασης μέχρι τις αρχές Μαρτίου, περίπου 60.000 Λίβυοι εγκατέλειψαν τη χώρα τους και πέρασαν στην Τυνησία. Ο ΟΗΕ έκανε λόγο για «ανθρωπιστική κρίση», ενώ οι ανθρωπιστικές οργανώσεις δήλωσαν αδυναμία να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες που δημιουργήθηκαν. Προς το παρόν, δεν υφίστανται ενδείξεις ότι προτίθενται να μεταναστεύσουν προς την Ευρώπη.

Αίγυπτος

Στη χώρα του Νείλου, ο στρατός έχει αναλάβει την εξουσία μέσω ενός «χαλαρού πραξικοπήματος». Όμως, μετά από μια χρονική περίοδο πολιτικής αβεβαιότητας, αναμένεται μέχρι τα τέλη του 2011 να διεξαχθούν προεδρικές και βουλευτικές εκλογές. Η συνολική κατάσταση ασφάλειας παρουσιάζει σχετική επιδείνωση, ιδιαίτερα στη χερσόνησο του Σινά λόγω της δράσης εγκληματικών και τρομοκρατικών ομάδων, αλλά και εξαιτίας της αναδιοργάνωσης και των εσωτερικών εκκαθαρίσεων που πραγματοποιούνται στις τάξεις των δυνάμεων ασφάλειας και της αστυνομίας.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι αν ο αιγυπτιακός στρατός δεν ανταποκριθεί στα λαϊκά αιτήματα για αποκατάσταση της δημοκρατίας, τότε, δεν είναι καθόλου απίθανο να προκύψει «το δεύτερο μέρος της εξέγερσης της πλατείας Tahrir».

Συρία

Στη Συρία, η κατάσταση θεωρείται ως «μη αναστρέψιμη» και βαθμιαία επιδεινούμενη. Οι εξελίξεις στο εσωτερικό τρέχουν με γρήγορους ρυθμούς, και σύμφωνα με κάποιες ενδείξεις, το καθεστώς του Bashar επιδιώκει να στρέψει την προσοχή τόσο του συριακού λαού όσο και της διεθνούς κοινότητας στα περιφερειακά προβλήματα (Υψώματα του Γκολάν, παλαιστινιακό, κτλ).

Αν παραμείνει η κατάσταση ως έχει, τότε, οι ανθρώπινες απώλειες θα πολλαπλασιάζονται συνεχώς. Πρόσφατα, η Ύπατη Εκπρόσωπος των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Navi Pillay, κάλεσε τη Συρία να σταματήσει «την επίθεση εναντίον του λαού της» και δήλωσε ότι «περισσότεροι από 1.100 άνθρωποι σκοτώθηκαν και περίπου 10.000 έχουν συλληφθεί από τον Μάρτιο».

Τα τελευταία 24ωρα, άρχισαν να δημιουργούνται και μεταναστευτικά ρεύματα. Σύμφωνα με δηλώσεις του Τούρκου υπουργού Εξωτερικών, Ahmet Davutoğlu, μέχρι τις 9 Ιουνίου 2011, περισσότεροι από 2.400 Σύροι έχουν εγκαταλείψει τις εστίες τους με προορισμό την περιοχή Hatay της νότιας Τουρκίας. Από αυτούς, οι 1.777 ζήτησαν πολιτικό άσυλο. Μάλιστα, μία ημέρα νωρίτερα, ο πρωθυπουργός της Τουρκίας, Recep Tayyip Erdoğan, δήλωσε ότι «η Άγκυρα δεν θα κλείσει την πόρτα της στους πρόσφυγες από τη Συρία».

Αλγερία – Μαρόκο

Η πιθανότητα λαϊκής εξέγερσης στην Αλγερία και το Μαρόκο είναι σημαντική, αν και μέχρι στιγμής, οι πολίτες αυτών των χωρών δεν έχουν αντιπαρατεθεί ανοιχτά κατά των αυταρχικών καθεστώτων. Οι αρχές της Αλγερίας, προκειμένου να προλάβουν τις εξελίξεις, αναγκάστηκαν να άρουν τα μέτρα εκτάκτου ανάγκης που ίσχυαν εδώ και 19 συνεχή χρόνια.

Ο ρόλος της Τουρκίας στη δημιουργία μελλοντικών μεταναστευτικών ρευμάτων

Η ονομαζόμενη “visa-free neighbourhood policy” της Άγκυρας, σύμφωνα με την οποία, οι πολίτες περισσότερων των 60 χωρών δεν υποχρεώνονται σε θεώρηση της visa για να εισέλθουν στην Τουρκία, συνιστά ένα σοβαρό γεωπολιτικό παράγοντα που λειτουργεί καταλυτικά στην αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων προς την Ευρώπη, κυρίως μέσω της Ελλάδας.

Τον Ιούνιο του 2010, η Τουρκία, η Ιορδανία, η Συρία και ο Λίβανος υπέγραψαν μια εμπορική συμφωνία, που προβλέπει τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερης διακίνησης αγαθών και ανθρώπων. Αυτή η εμπορική συμφωνία ήταν η συνέχεια της προγενέστερης συμφωνίας για ελεύθερη διακίνηση, χωρίς την υποχρέωση θεώρησης διαβατηρίων (visa-free), μεταξύ των εν λόγω χωρών. Στη συνέχεια, στη «visa-free λίστα» προστέθηκαν και χώρες όπως η Υεμένη και η Κιργιζία. Επίσης, το Μάρτιο του 2011, η Τουρκία, το Ιράν, η Συρία και το Ιράκ συμφώνησαν στην έκδοση κοινής visa. Έτσι, οι πολίτες αυτών των χωρών μπορούν να ταξιδεύουν ελεύθερα και στις τέσσερις χώρες.

Η “visa-free neighbourhood policy” της Άγκυρας αφενός συνιστά ισχυρή ένδειξη ότι η Τουρκία επαναπροσδιορίζει την εξωτερική της πολιτική σε περιφερειακό επίπεδο και αφετέρου δημιουργεί σοβαρά προβλήματα αναφορικά με την ευρωπαϊκή της πορεία. Στην παρούσα φάση, διαφαίνεται εμμέσως πλην σαφώς ότι η Άγκυρα αντιλαμβάνεται τις ελάχιστες πιθανότητες ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εκούσια προβαίνει σε ενέργειες, οι οποίες της προσδίδουν έναν ιδιαίτερο ρόλο σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά συγχρόνως, την απομακρύνουν περαιτέρω από τους κόλπους της ΕΕ.

Το 2009, σημειώθηκε σημαντική μείωση του αριθμού των παράνομων μεταναστών που εισήλθαν στις χώρες-μέλη της ΕΕ. Ο αριθμός αυτός παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος και το 2010 (περίπου 104.000 καταγεγραμμένες εισοδοί παράνομων μεταναστών από τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα της ΕΕ). Παρόλα αυτά, το 2010, σημειώθηκε αιφνίδια αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων από την ανατολική Μεσόγειο προς την ΕΕ, μέσω των χερσαίων ελληνο-τουρκικών συνόρων.

Σύμφωνα με πρόσφατη εκτίμηση της FRONTEX (Annual Risk Analysis 2011), ο αριθμός των ατόμων που θα διασχίζουν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω λόγω:

- ✓ Της αυξανόμενης ανθρώπινης κινητικότητας που παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο.
- ✓ Της πολιτικής που ακολουθείται με τη μη δέσμευση θεώρησης της visa (visa-free neighbourhood policy).

- ✓ Των δύο σημαντικών αθλητικών γεγονότων, που θα λάβουν χώρα το 2012 στην Ευρώπη. Ήτοι, των «Ολυμπιακών Αγώνων» στο Λονδίνο και του “UEFA Euro 2012” στην Πολωνία και την Ουκρανία.

Επιπρόσθετα, για το 2012, η FRONTEX εκτιμά ότι τα σημεία, από τα οποία θα σημειωθούν οι περισσότερες παράνομοι εισοδοί προς την ΕΕ, είναι τα παράλια της Μεσογείου και τα χερσαία σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας.

Γιαννακόπουλος Βασίλης
γεωστρατηγικός αναλυτής
www.geostrategy.gr
geostrategical@yahoo.gr